Pôdna služba
jej poslanie, povinnosti a výsledky činnosti

Vo svete je pôdna služba dôležitou inštitúciou pre permanentný výkon starostlivosti na ochranu pôdy. Na Slovensku neboli vybudované inštitucionálne kapacity pre tento druh služby tak, ako v ostatných štátoch sveta (napr. NRCS National Resource Conservation Service – USA, ADAS – Veľká Británia, Soil Service – Belgicko atď.). Práve z tohto dôvodu vznikla Pôdna služba v súlade s § 4 zákona č. 220/2004 Z. z. ako odborná činnosť Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôdy so sídlom v Bratislave.

Poslaním pôdnej služby je chrániť poľnohospodársku pôdu Slovenskej republiky. Táto činnosť je vykonávaná na základe vydávania odborných stanovísk pre potreby vysoko odborného rozhodovania orgánov ochrany poľnohospodárskej pôdy pri riešení prevencie a reálnej degradácie poľnohospodárskych pôd. V tomto zmysle všetky rozhodnutia štátnej správy (obvodných a krajských pozemkových úradov) vo veciach ochrany kvalitatívnych vlastností pôdy a spôsobu obhospodarovania a využívania pôdy musia byť podložené zistením stavu pôdy v teréne a odborným návrhom pôdnej služby pre nariadenie výkonu opatrení na odstránenie degradácie a poškodenia pôdy. Cieľom odborného dohľadu nad ochranou poľnohospodárskej pôdy je evidencia kvality pôdy a jej zmien podľa pozemkov, analýza stavu ohrozenia poľnohospodárskej pôdy, zabezpečenie poradenstva pri prevencii pred degradáciou pôdy a návrhy opatrení na odstránenie hrozby poškodenia a degradácie pôdy.

Povinnosti Pôdnej služby vyplývajú zo zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dohľad nad dodržiavaním a uplatňovaním zákona o ochrane poľnohospodárskej pôdy a nad ochranou poľnohospodárskej pôdy vykonáva Pôdna služba v zmysle § 24 v súčinnosti s orgánmi ochrany poľnohospodárskej pôdy (Ministerstvo pôdohospodárstva SR, krajské a obvodné pozemkové úrady). Podľa § 4 zákona č. 220/2004 Z. z., je Pôdna služba poverená vykonávaním prieskumu poľnohospodárskych pôd, evidencie území potenciálne ohrozených degradáciou a navrhovaním ochranných opatrení zameraných na zmiernenie a odstránenie poškodenia. Podľa § 5 zisťuje eróziu poľnohospodárskej pôdy a navrhuje opatrenia na jej zmiernenie a odstránenie dôsledkov. Podľa § 6 zisťuje zhutnenie poľnohospodárskej pôdy a navrhuje opatrenia na jej zmiernenie a odstránenie dôsledkov. Podľa § 7 zisťuje prekročenie limitnej hodnoty deficitu organickej hmoty a navrhuje vykonať organické hnojenie. Podľa § 8 po zistení prekročenia limitnej hodnoty obsahu rizikových látok navrhuje vylúčenie dotknutých pozemkov z poľnohospodárskej výroby.

Pôdna služba vydáva záväzné odborné stanoviská pri rozhodovaní orgánu ochrany pôdy o zmene druhu poľnohospodárskeho pozemku, pri zmene nepoľnohospodárskej pôdy na poľnohospodársku a zalesnení poľnohospodárskej pôdy (§ 9), pri rozhodovaní v pochybnostiach či pozemok je alebo nie je poľnohospodárskou pôdou (§ 10) a pri rozhodovaní o neoprávnených záberoch poľnohospodárskej pôdy (§ 19).

Ďalšou činnosťou Pôdnej služby je spracovanie žiadostí o prehodnotenie kvality pôdy (rebonitácie). Pri týchto žiadostiach sa postupuje v súlade s metodickým pokynom MP SR o vykonávaní rebonitácií. Podľa tohto pokynu žiadateľ svoju žiadosť, s odôvodnením zmeny, podá na príslušný obvodný pozemkový úrad, ktorý žiadosť postúpi na Ministerstvo pôdohospodárstva SR, odbor pozemkových úprav aj so svojím stanoviskom. Odbor pozemkových úprav MP SR túto žiadosť po zhodnotení dôvodov a všetkých ostatných náležitostí postúpi na VÚPOP – Pôdnu službu.

V rámci projektovania pozemkových úprav Pôdna služba zabezpečuje terénny prieskum s následným hodnotením kvality pôdy. Na základe týchto informácií je možné navrhovať udržateľné sústavy využívania pôd a ekostabilizačných opatrení.

Pôdna služba zabezpečuje dohľad nad ochranou poľnohospodárskej pôdy aj formou vypracovania projektov bilancií skrývky humusového horizontu pre potreby dočasného alebo úplného vyňatia z poľnohospodárskej pôdy a projektov rekultivácie degradovaných pôd, ako aj projektov na ochranu pôd pred degradačnými vplyvmi. Pri vypracovaní projektov a atestov sa riadi zásadami uvedenými vo vyhláške č. 508/2004 Z. z., ktorou sa vykonáva § 27 zákona č. 220/2004 Z. z.

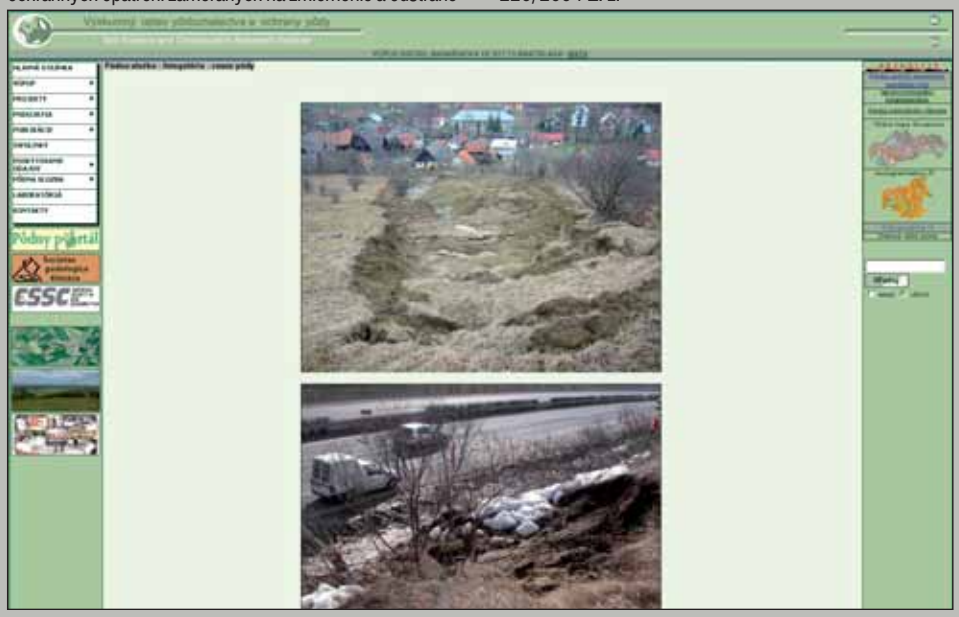

Samostatnou kapitolou činností Pôdnej služby je posudzovanie projektov pre aplikáciu čistiarenského kalu a dnových sedimentov do pôdy. Táto činnosti sa vykonáva na základe zákona č. 188/2003 Z. z. o aplikácii čistiarenského kalu a dnových sedimentov do pôdy a o doplnení zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Pôdna služba postupuje na základe vyhlášky č. 707/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o obsahu projektu a podrobnosti postupu vyhotovovania potvrdenia o dodávke a aplikácii čistiarenského kalu a dnových sedimentov do poľnohospodárskej pôdy alebo lesnej pôdy. Veľkým problémom pri vykonávaní aktivít súvisiacich s touto problematikou je medzirezortné rozdelenie povinností a poverených organizácií, a taktiež množstvo súkromných firiem, ktoré sa zaoberajú problémom odpadov a čistiarenským kalom a nepodliehajú rezortu MP SR.

Pri všetkých činnostiach Pôdna služba využíva odborný údajový potenciál VÚPOP Bratislava, ktorý obsahuje informácie získané z komplexného prieskumu pôd, bonitačného prieskumu a ďalších výskumných a vedeckých činností ústavu. Novšie údaje sa získavajú z monitoringu ČMS - Pôda, ktorý ústav zabezpečuje na poľnohospodárskej pôde od roku 1993. Aktuálne údaje o chemických a fyzikálnych vlastnostiach pôd poskytuje pracovisko laboratórnych činností na základe rozboru vzoriek odobratých v teréne. Pracovisko laboratórnych činností je akreditovaným laboratóriom na odber vzoriek a následnú analýzu ťažkých kovov a organických polutantov a dodáva údaje aj pre monitoring ČMS - Pôda.

Všetky aktivity Pôdna služba vykonáva z vlastného podnetu (na základe výsledkov vlastného pôdneho prieskumu), ale aj na základe podnetu orgánov ochrany poľnohospodárskej pôdy, inej štátnej správy, samosprávy, iných vedeckých a výskumných inštitúcií a nadácií, záujmových a občianskych združení, podnikateľských subjektov a iných právnických a fyzických osôb, ktoré disponujú informáciami o znížení kvality pôdy alebo jej ohrození. Pôdna služba vykonáva tieto činnosti na troch pracoviskách. Ústredie Pôdnej služby sa nachádza v sídle VÚPOP v Bratislave a má pôsobnosť pre západné Slovensko. Ďalšie dve pracoviská sú regionálnymi pracoviskami pre stredné Slovensko (Banská Bystrica) a východné Slovensko (Prešov).

Počas rokov 2005 a 2006 Pôdna služba spracovala 3 469 žiadostí na základe konkrétnych požiadaviek. Z toho najväčší počet žiadostí tvorili odborné posudky na zmenu druhu pozemku (1 023) a projekty bilancie skrývky humusového horizontu (533). Atestov na aplikáciu kalov a dnových sedimentov za tieto roky bolo spracovaných iba 8, k čomu tiež prispieva už spomenutá komplikovanosť tohto procesu. Pôdna služba sa zúčastnila pracovných stretnutí konaných na MP SR ohľadom aplikácie čistiarenských kalov do poľnohospodárskej pôdy. V spolupráci s MŽP SR, odbor odpadového hospodárstva, ÚKSUP a VÚVH sa dohodol postup pri ďalšom riešení problémov aplikácie kalov do pôdy.

Pôdna služba sa pravidelne prezentuje na výstave Agrokomplex Nitra, kde má svoje miesto v rámci stánku Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôdy. Tu sa môže laická i odborná verejnosť informovať o práci Pôdnej služby.

Ing. Pavol Bezák
VÚPOP Bratislava